

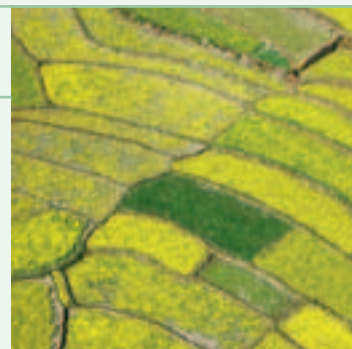

Dzīves kvalitātes tendences ES: 2003.–2009. gadā

> Kopsavilkums <

“Nabadzība ir nopietna ES problēma un [...] šā brīža ekonomiskie un finanšu apstākļi šo situāciju vēl pasliktina. Krīze prasa savu, un lielai daļai eiropiešu šobrīd ir grūti izdzīvot [...] ES jaunā stratēģija nākamajiem desmit gadiem – “Eiropa 2020”, kuras mērķis ir līdz 2020. gadam glābt no nabadzības 20 miljonus eiropiešu, sūta svarīgu ziņojumu par visu valstu patieso ieguldījumu, lai veidotu taisnīgāku un ietverošāku Eiropu.”

László Andor, ES Nodarbinātības komisārs, *Sociālās lietas un iekļaušanās, 2010. gada jūnijs*
(citēts Eiropas Komisijas preses vietnē)

Dzīves kvalitāte un Eiropas politika

ES debatēs aizvien svarīgāka kļūst eiropiešu dzīves kvalitātes novērošana un politikas izstrāde, lai uzlabotu viņu labklājību. Aizvien vairāk tiek atzīts, ka, lai gan ekonomiskie rādītāji, piemēram, iekšzemes kopprodukts (IKP), ir svarīgi labklājības novērtēšanai valstī, ar tiem vien nepietiek. Aizvien vairāk tiek apgalvots, ka ir jāizvērtē arī valsts politika attiecībā uz to, kā tā tieši veicina pilsoņu labklājību, ņemot vērā sociālos un vides, kā arī ekonomiskos apstākļus. Šis viedoklis ir atspoguļots, piemēram, ESAO un Eiropas Komisijas jaunākajās iniciatīvās.

Tajā pašā laikā Saimnieciskās darbības un sociālā progresā noteikšanas komisija, kas izveidota pēc Francijas prezidenta Nikolā Sarkozy valdības iniciatīvas, ir centusies identificēt IKP kā saimnieciskās darbības un sociālā progresā rādītāja robežas un izvērtēt alternatīvu noteikšanas rīku iespējamību. *Eurofound* sniedz savu ieguldījumu, izmantojot datus no Eiropas Dzīves kvalitātes apsekojumiem (EDZK apsekojums). Šie apsekojumi ļauj veikt 2003. līdz 2007. gada tendenču un attīstības, un ar mazāku jautājumu skaitu *Eurobarometer* apsekojumos, arī izmaiņu līdz 2009. gada septembrim, kartēšanu.

Kad 2007. gadā *Eurofound* veica otro EDZK apsekojumu, nodarbinātības rādītāji Eiropā, jo īpaši sievietes un gados vecāku darbinieku vidū, bija sasnieguši augstāko līmeni, bet 2008. gada martā bezdarba rādītāji bija samazinājušies līdz zemākajam līmenim. Tomēr Lisabonas

stratēģijas novērtēšana liecināja, ka šie pilsoņi, kuri ir visvairāk attālināti no darba tirgus, neguva pietiekamu labumu no nodarbinātības palielināšanās. Turklāt situācija drīz sāka pasliktināties: finanšu krīze, kas sākās 2008. gada otrajā pusē, Eiropā izraisīja dziļāko lejupslīdi kopš Otrā pasaules kara. Tā ietekmēja ne tikai valstu un uzņēmumu darbību, bet arī Eiropas iedzīvotāju ikdienas dzīvi un darbu. Lai gan ekonomiskie apstākļi šobrīd lielā mērā uzlabojas, nodarbinātība joprojām samazinās, jo īpaši Baltijas valstīs, Īrijā un Spānijā. Līdz 2009. gada beigām bezdarbnieku skaits visā Eiropā palielinājās līdz 23 miljoniem cilvēku, no kuriem gados jauni cilvēki, jo īpaši jauni vīrieši, veido gandrīz vienu ceturto daļu kopējā bezdarba pieauguma kopš 2008. gada. Kopumā 2009. gada decembrī bezdarbs jauniešu vidū bija pieaudzis par 21 %, un Latvijā un Spānijā šie rādītāji bija virs 40 %.

EDZK apsekojumi – secīgi Eiropas dzīves momentuzņēmumi

Politikas veidotājiem ir jāpārzina ne tikai informācija par objektīviem dzīves un darba apstākļiem, bet arī pašu pilsoņu novērtējums savas dzīves un sabiedrības, kurā viņi dzīvo, kvalitātei: koncentrēšanās tikai uz tradicionāliem ekonomikas rādītājiem var slēpt vai padarīt neskaidras atšķirības starp dažādu sociālo grupu pieredzi. Pirmo EDZK apsekojumu *Eurofound* uzsāka 2003. gadā, lai uzzinātu Eiropas pieaugušo cilvēku viedokļus, attieksmi un pieredzi, lai varētu izvērtēt

viņu dzīves kvalitāti. Pirmajā apsekojumā tika intervēti vairāk nekā 25 000 pieaugušo, kas vecāki par 18 gadiem, 15 valstīs, kas tajā laikā bija dalībvalstis, 10 valstīs, kuras pievienojās 2004. gadā, un Bulgārijā un Rumānijā (un Turcijā). 2007. gadā lielākoties tie paši jautājumi tika uzdoti vairāk nekā 35 000 respondentu paplašinātajā ES-27, Horvātijā, Bijušajā Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā, Norvēģijā un Turcijā. Šo apsekojumu rezultāti gan atspoguļo situācijas valstīs, gan ir salīdzināmi starp apsekojumiem. Aptuveni 20 no šiem jautājumiem bija iekļauti 2009. gada septembra īpašajā Eurobarometer apsekojumā. Lai gan jautājumi ir tieši salīdzināmi, Eurobarometer apsekoto iedzīvotāju vidū ir vienīgi ES-27 dalībvalstu pilsoņi. Savukārt EDZK apsekojumā tika aptaujāti dalībvalstu iedzīvotāji, no kuriem 96 % bija pilsoņi. Taisnība, ka ļoti rūpīgām aplēsēm 1000 cilvēku no katras valsts nav daudz, turklāt atsevišķās valstīs ir nepārtraukti jāveic pārmaiņu analīze laika gaitā. Tomēr parādās noteikti konsekventi konstatējumi, kas lielā mērā sakrīt ar gaidīto, un tie atklāj cilvēku pieredzi laika posmā no 2003. līdz 2009. gadam.

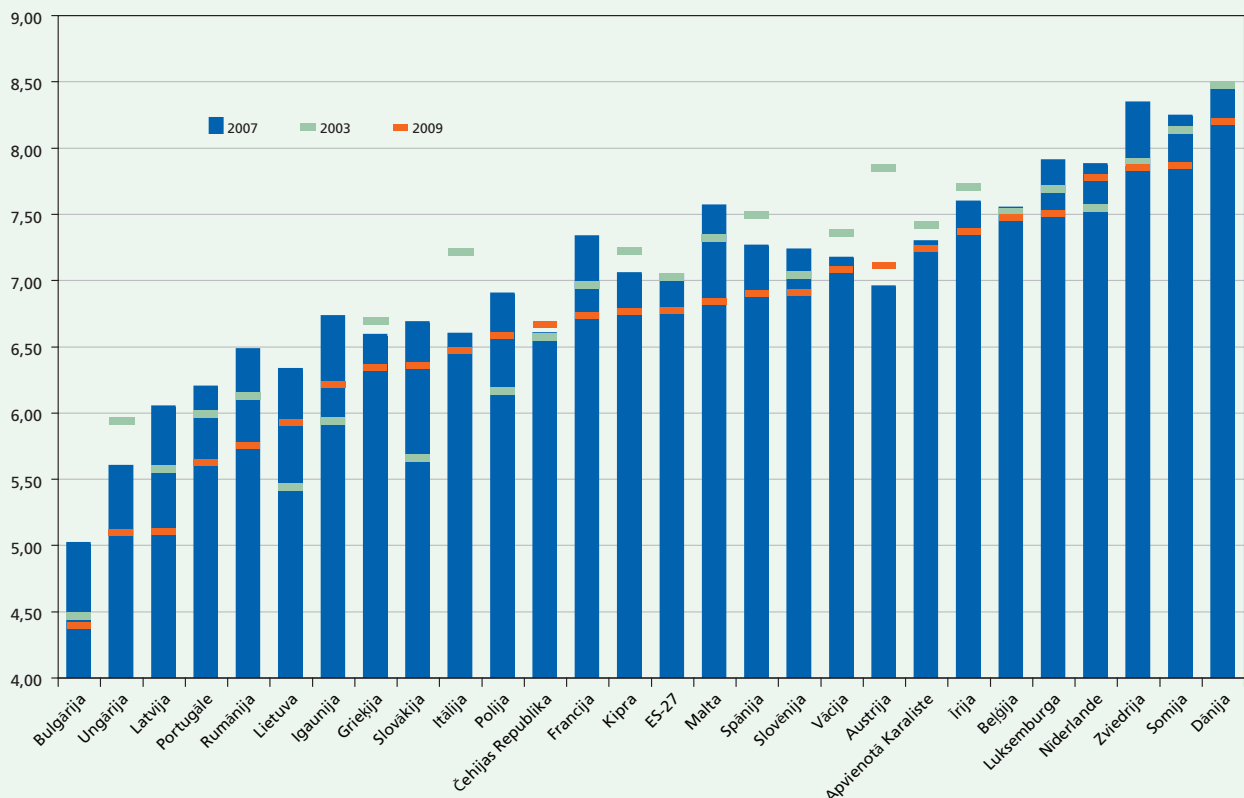
Dzīves kvalitāte laikā no 2003. līdz 2009. gadam

Pārmaiņas laikā no 2003. līdz 2007. gadam lielā mērā atspoguļo paplašināšanās ietekmi uz dzīves kvalitāti, jo īpaši saistībā ar tām jauno dalībvalstu sociālajām grupām, kuras ziņo par

lielākajām pārmaiņām. Kopumā visās 27 dalībvalstīs dzīves kvalitāte laikā no 2003. līdz 2007. gadam saglabājās samērā stabila, lai gan bija vērojamas arī daudzas pozitīvas izmaiņas. Tajās valstīs, kas 2004. gadā pievienojās ES, dzīves kvalitāte uzlabojās ievērojamāk nekā vecajās dalībvalstīs. Tas attiecas uz cilvēku apmierinātību ar privāto dzīvi, piemēram, mājokli un dzīves līmeni, kā arī uz viņu apmierinātību ar sabiedriskajiem pakalpojumiem, piemēram, izglītību, veselības aprūpi, sabiedrisko transportu un viņu vispārīgo dzīves kvalitātes novērtējumu. Dzīves kvalitātes novērtējums Bulgārijā un Rumānijā, kas pievienojās ES 2007. gadā, atklāja mazāku progresu. Kopumā cilvēkiem ar lielākiem ienākumiem ir bijusi labāka dzīves pieredze nekā tiem, kas ir zemāko ienākumu grupā; šī atšķirība bija ievērojamāka nekā starp vīriešiem un sievietēm vai starp gados vecākiem un jaunākiem cilvēkiem (un jo īpaši tas bija vērojams jaunajās dalībvalstīs).

Dzīves kvalitātes tendences laikā no 2007. līdz 2009. gadam zināmā mērā atspoguļo arī ekonomikas un bezdarba krīzes ietekmi Eiropā. Tomēr ir svarīgi dokumentēt un interpretēt jebkādu apmierinātības ar dažādām dzīves jomām izmaiņu apmēru un apzināt grupas, kuras visvairāk ir ietekmējusi finanšu krīze. Apsekojumos iegūtie dati var izskaidrot šādus jautājumus, ja tiek pieņemts, ka jautājumi ir atkarīgi no šādu izmaiņu apmēra. Turklāt ir jāatzīst, ka dati var atspoguļot vienīgi samērā plašu sociālo grupu viedokļus un pieredzi, jo paraugi ir pārāk nelieli,

1. attēls: apmierinātība ar dzīvi kopumā, ES-27, 2003.–2009. gads

lai dokumentētu noteiktu riska grupu, piemēram, vienuļo vecāku vai migrantu, situācijas izmaiņas, turklāt citas sociāli izslēgtas grupas, piemēram, bezpajumtnieki, šajos apsekojumos nav pārstāvētas.

Apmierinātības ar dzīvi un dzīves līmeni samazināšanās

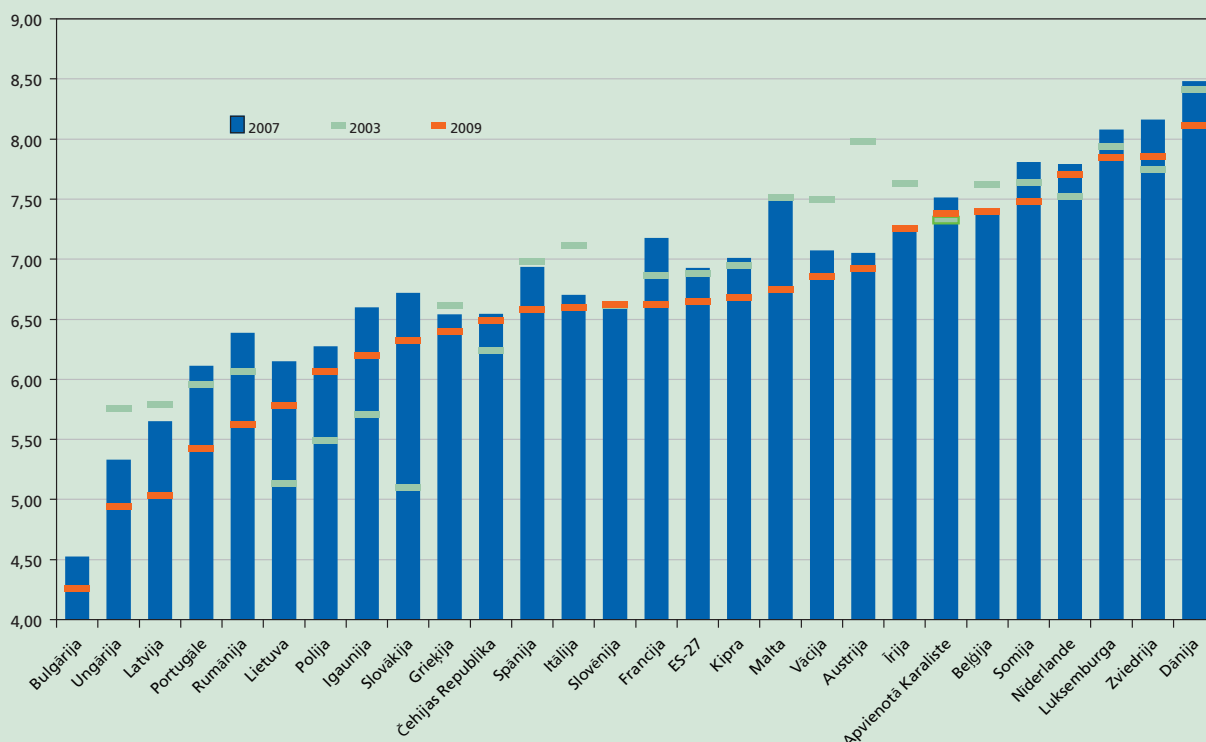
Kopumā visbūtiskākās pārmaiņas laikā no 2007. līdz 2009. gadam bija vērojamas saistībā ar apmierinātību ar dzīvi kopumā un ar dzīves līmeni. Kā ir redzams 1. attēlā, laikā no 2007. gada pēdējā ceturkšņa līdz 2009. gada septembrim vidējais apmierinātības ar dzīvi līmenis kopumā ES samazinājās no 7,0 līdz 6,8, jeb aptuveni par 4 %. Šis samazinājums īpaši vērojams jaunajās dalībvalstīs, kur kopējā apmierinātība ar dzīvi bija pieaugusi: šeit vidējais punktu skaits samazinājās no 6,5 līdz 6,1 punktam; šis samazinājums par 6 % bija divas reizes lielāks nekā apmierinātības ar dzīvi samazinājums ES-15 valstīs. Lielākais samazinājums bija Bulgārijā (kur vidējie apmierinātības ar dzīvi rādītāji samazinājās no 5,0 2007. gadā līdz 4,4 2009. gadā), Rumānijā, Maltā, Igaunijā un Latvijā, kā arī Francijā, kur vidējais apmierinātības ar dzīvi rādītājs samazinājās no 7,3 līdz 6,7. Tā, piemēram, Baltijas valstīs apmierinātības ar dzīvi rādītājs atspoguļo IKP samazinājumu. Tomēr tas neatbilst samērā nelielajam IKP samazinājumam Maltā un Francijā.

Laikā no 2007. līdz 2009. gadam nebija vērojama nekāda atšķirība starp apmierinātības rādītāja samazinājumu starp vīriešiem un sievietēm.

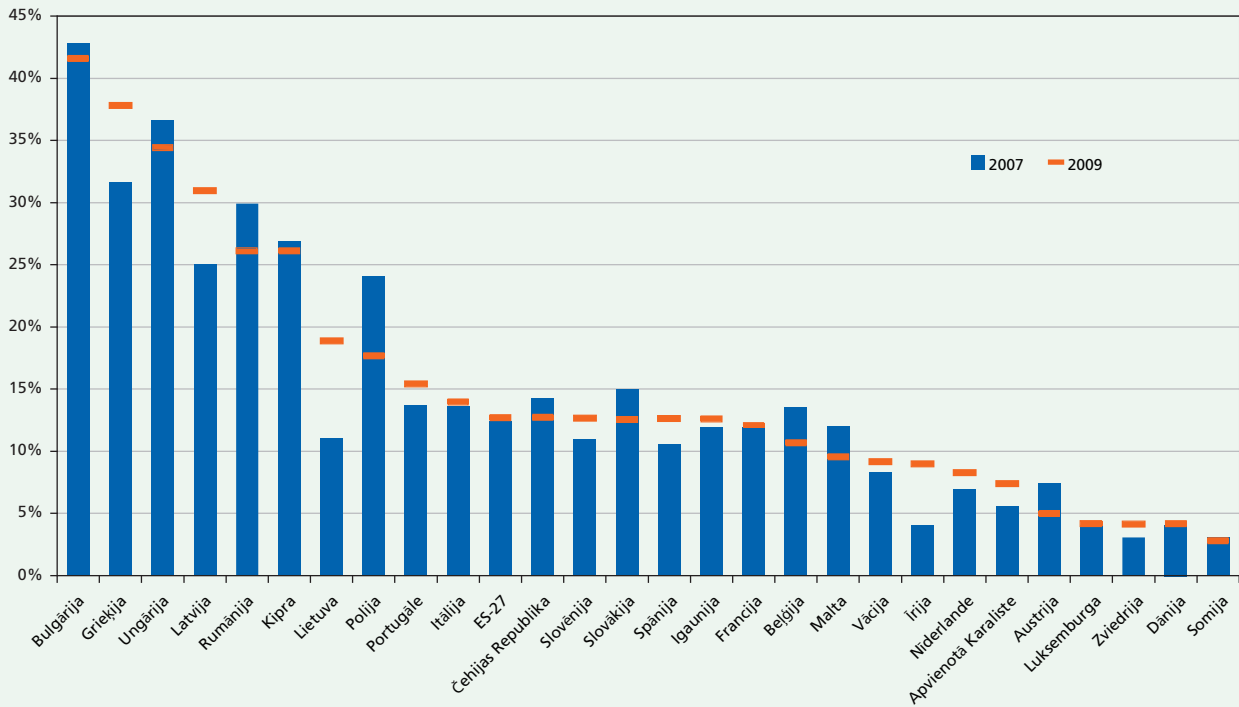
Taču skaidra atšķirība ir vērojama starp gados vecākiem un jaunākiem cilvēkiem: starp cilvēkiem vecumā no 18 līdz 34 gadiem apmierinātības ar dzīvi rādītāji samazinājās tikai par 1 %, savukārt starp vecākiem cilvēkiem tas samazinājies par 5 %. Cilvēkiem, kas vecāki par 65 gadiem, JDV-12 bija daudz straujāks apmierinātības ar dzīvi samazinājums nekā šīs vecuma grupas pārstāvjiem ES-15 – par 10 %, salīdzinot ar 3 %. Tas atbilst arī iepriekšējo apsekojumu rezultātiem: kopā apsekojumu konstatējumi liecina, ka gados vecāki cilvēki JDV-12 no paplašināšanās guva mazāku labumu un jutās pakļauti ekonomiskās krīzes riskam. Apmierinātības ar dzīvi rādītāji to cilvēku vidū, kas vecāki par 65 gadiem, 2009. gadā vidēji bija 7,0 ES-15 valstīs un tikai 5,5 JDV-12, kas daļēji var būt saistīts ar gados vecāku cilvēku sliktāko veselības stāvokli JDV-12.

Pastāv cieša saikne ar apmierinātības ar dzīvi rādītājiem ir māsaimniecību ienākumiem un materiālajiem apstākļiem. Gan 2007., gan 2009. gada apsekojumos bija iekļauti jautājumi par to, cik viegli vai grūti respondentiem ir izdzīvot. 2007. gadā tiem, kuriem ir viegli iztikt, vidējais apmierinātības ar dzīvi rādītājs bija 7,8; 2009. gadā tas bija 7,7. Attiecīgie rādītāji cilvēkiem, kam ir grūti iztikt, bija 5,3 un 4,9. Tātad laikā no 2007. līdz 2009. gadam apmierinātības ar dzīvi samazinājums to cilvēku vidū, kam ir grūti iztikt, bija vidēji 8 %. Tomēr šis samazinājums lielāks bija JDV-12 – 15 %, salīdzinot ar 6 % ES-15, iespējams, atklājot dziļākas grūtības JDV-12. Vidējais apmierinātības ar dzīvi rādītājs cilvēkiem, kas apsekojumu laikā bija bez darba, ES-15

2. attēls: apmierinātība ar dzīves līmeni, ES-27, 2003.–2009. gads

3. attēls: to cilvēku daļa, kuriem ir grūtības iztikt

iedzīvotāju vidū palika nemainīgs, savukārt JDV-12 respondentu vidū tas samazinājās par 11 % – no 5,7 līdz 5,0.

Līdzīgs samazinājuma modelis ir vērojams, salīdzinot cilvēku apmierinātību ar viņu dzīves līmeni. Vidēji laikā no 2003. līdz 2007. gadam JDV-12 pilsoņu apmierinātība ar dzīves līmeni palielinājās par 9 %. Savukārt laikā no 2007. līdz 2009. gadam tā samazinājās par 6 %. ES-15 valstīs apmierinātības ar dzīves līmeni samazinājums laikā no 2007. līdz 2009. gadam bija mazāks – 4 %. Turklāt vidējais apmierinātības ar dzīves līmeni rādītājs ES-15 bija 6,9, salīdzinot ar 5,8 JDV-12. Lielākais rādītāju samazinājums bija Rumānijā un Maltā, kam seko Latvija un Polija, Francija un Igaunija, tātad dzīves līmeņa samazinājums nekādā veidā neattiecas tikai uz JDV-12 vai tām valstīm, kuras visvairāk skārusi krīze.

Attiecībā uz sociālajām grupām šķiet, ka ekonomiskā krīze visvairāk ir skārusi gados vecākus cilvēkus JDV-12. To cilvēku vidū, kas vecāki par 65 gadiem, apmierinātības ar dzīves līmeni rādītāji ES-15 valstīs samazinājās par 5 %, bet JDV-12 par 12 %. Un gados vecākie cilvēki JDV-12 savu apmierinātību ar dzīves līmeni novērtē zemākā līmenī nekā šā paša vecuma cilvēki ES-15: 2009. gada apsekojumā to cilvēku vidū, kas vecāki par 65 gadiem, vidējais apmierinātības ar dzīves līmeni rādītājs ES-15 valstīs bija 6,9, salīdzinot ar 5,2 JDV-12.

Nav brīnums, ka cilvēki, kuriem ir grūti iztikt, kopumā ir mazāk apmierināti ar savu dzīves līmeni nekā tie, kam tas nerada grūtības. 2009. gadā cilvēki, kuriem ir grūti iztikt, novērtēja savu dzīves līmeni ar 4,5, salīdzinot ar 7,8 tiem, kam tas nerada grūtības. Vidēji ES-15

tie, kam bija grūtības iztikt, 2009. gadā nebija mazāk apmierināti nekā 2007. gadā; gluži pretēji, starp attiecīgajiem pilsoņiem JDV-12 apmierinātības līmenis samazinājās par 12 %, kas liecina par lielākām grūtībām.

Kā ir redzams 1. tabulā, teju vai divas reizes vairāk cilvēku JDV-12 ir grūti iztikt, salīdzinot ar ES-15. 2009. gadā lielākā to pilsoņu daļa, kam ir grūtības, bija Bulgārijā, Grieķijā, Ungārijā un Latvijā (vairāk nekā 30 % katrā no šīm valstīm un vairāk nekā 40 % Bulgārijā). Kopš 2007. gada modelis īpaši nebija mainījies; lielākais pieaugums (par vairāk nekā 5 %) bija Grieķijā, Īrijā, Latvijā un Lietuvā (3. attēls).

1. tabula: ekonomiskās spriedzes elementi ES-15 un JDV-12

	ES-15		JDV-12	
	2007	2009	2007	2009
“Grūtības iztikt”	10 %	11 %	26 %	22 %
“Nevar atļauties gaļu”	4 %	6 %	20 %	21 %
“Nevar atļauties brīvdienas”	24 %	28 %	55 %	55 %

Lai apzinātu samērā smago grūtību izmaiņas, tika izmantoti divi īpaši zaudējumu rādītāji: nespēja atļauties pārtikā gaļu, vīstu vai zivi katru otro dienu un nespēja ik gadu vienu nedēļu pavadīt atvaļinājumu citviet, nevis mājās. 1. tabulā ir redzams, ka to cilvēku daļa, kas to nevar atļauties, daudz lielāka ir JDV, tomēr laikā no 2007. līdz 2009. gadam izmaiņas ir bijušas samērā nelielas. Lielākais zaudējumu palielinājums bija vērojams Ungārijā, kur to pilsoņu daļa, kuri apgalvoja, ka nevar atļauties gaļu, laikā no 2007. līdz 2009. gadam pieauga no 32 % līdz 42 %. Savukārt to cilvēku daļa, kuri nevar atļauties atvaļinājumu, palielinājās no 61 % 2007. gadā līdz 73 % 2009. gadā; vēl viena valsts,

kurā ziņoja par līdzīgu zaudējumu līmeni 2009. gadā, bija Bulgārija.

Ģimenes dzīve, apmierinātība ar darbu un veselību – nelielas izmaiņas

Kamēr laikā no 2007. līdz 2009. gadam bija vērojams būtisks cilvēku apmierinātības ar dzīvi un dzīves līmeni samazinājums, apmierinātības ar citām dzīves jomām samazinājums bija mazāks. Laikā no 2003. līdz 2007. gadam visā ES-27 bija vērojams neliels vidējais apmierinātības ar ģimenes dzīvi samazinājums (-1 %) un līdzīgs samazinājums attiecībā uz apmierinātību ar veselību; savukārt apmierinātība ar darbu bija samazinājusies par 2 %. Kā ir redzams 2. tabulā, laikā no 2007. līdz 2009. gadam apmierinātība ar ģimenes dzīvi un veselību vēl nedaudz samazinājās, bet apmierinātība ar darbu palika ļoti stabila.

2. tabula: apmierinātība ar dažādiem dzīves aspektiem, ES-15 un JDV-12

	ES-15		JDV-12	
	2007	2009	2007	2009
Ģimenes dzīve	7,95	7,81	7,70	7,52
Darbs	7,22	7,21	6,84	6,95
Veselība	7,44	7,26	6,98	6,7

Piezīme: cilvēki savu apmierinātību vērtēja skalā no 1 līdz 10.

Apmierinātība ar ģimenes dzīvi ir samērā augsta visās valstīs, un ir grūti trīs laika punktos saskatīt konsekventas tendences. Tomēr ir divas valstu grupas, kurās apmierinātība ar ģimenes dzīvi laikā no 2003. līdz 2007. gadam samazinājās tāpat kā laikā no 2007. līdz 2009. gadam, un tās ir Vācija, Austrija, Grieķija, Itālija, Portugāle un Spānija.

Gados vecāku cilvēku uzskati laikā no 2007. līdz 2009. gadam ir mainījušies vairāk nekā vidējā vecuma pilsoņiem, jo apmierinātības ar ģimenes dzīvi līmenis ir samazinājies par 3 %, salīdzinot ar 2 % samazinājumu cilvēkiem vecumā no 35 līdz 64 gadiem, un bez izmaiņām vecumā no 18 līdz 34 gadiem. Starp apmierinātības līmeņiem, kurus norādīja vīrieši un sievietes, nebija nekādas atšķirības.

Laikā no 2007. līdz 2009. gadam apmierinātības ar veselību līmenis ir samazinājies par 4 % starp respondentiem JDV-12 un par 2 % starp ES-15 iedzīvotājiem; visbūtiskākais samazinājums vērojams Bulgārijā, Rumānijā un Portugālē. Taču Latvijā cilvēki ar savu veselību daudz apmierinātāki bija 2009. gadā nekā 2007. gadā, tāpēc nav skaidrs, kā interpretēt šādas izmaiņas.

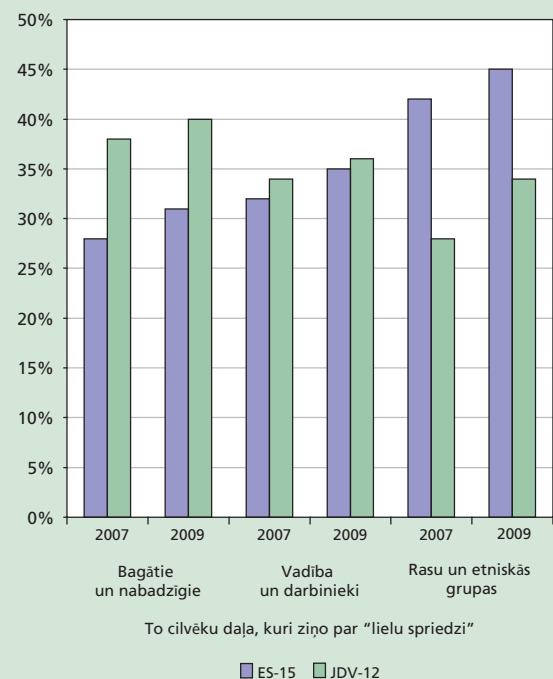
Acīmredzamās apmierinātības ar darbu izmaiņas ir tikpat mulsinošas. Kopumā vidējā apmierinātība ar darbu 2007. līdz 2009. gadā neizmainījās, un JDV-12 tā pat pieauga vidēji par 2 %.

Tas šķiet paradoksāli, ņemot vērā ekonomisko lejupslīdi, pieaugošo darba nedrošību un darba apstākļus, kas aizvien pasliktinās (vismaz daļai darbinieku). Tāpat neizskaidrojami šķiet tas, ka apmierinātība ar darbu visvairāk pieauga Apvienotajā Karalistē un Īrijā, kā arī Baltijas valstīs, kur piedzīvoti ievērojami darbavietu zaudējumi. Iespējams, ka tas ir skaidrojams ar atvieglojuma elementu tiem cilvēkiem, kam darbs ir; tomēr iespējams, ka lejupslīdes ietekme uz apmierinātību ar darbu izpaudīsies ilgākā laika periodā.

Sociālās spriedzes pieaugums

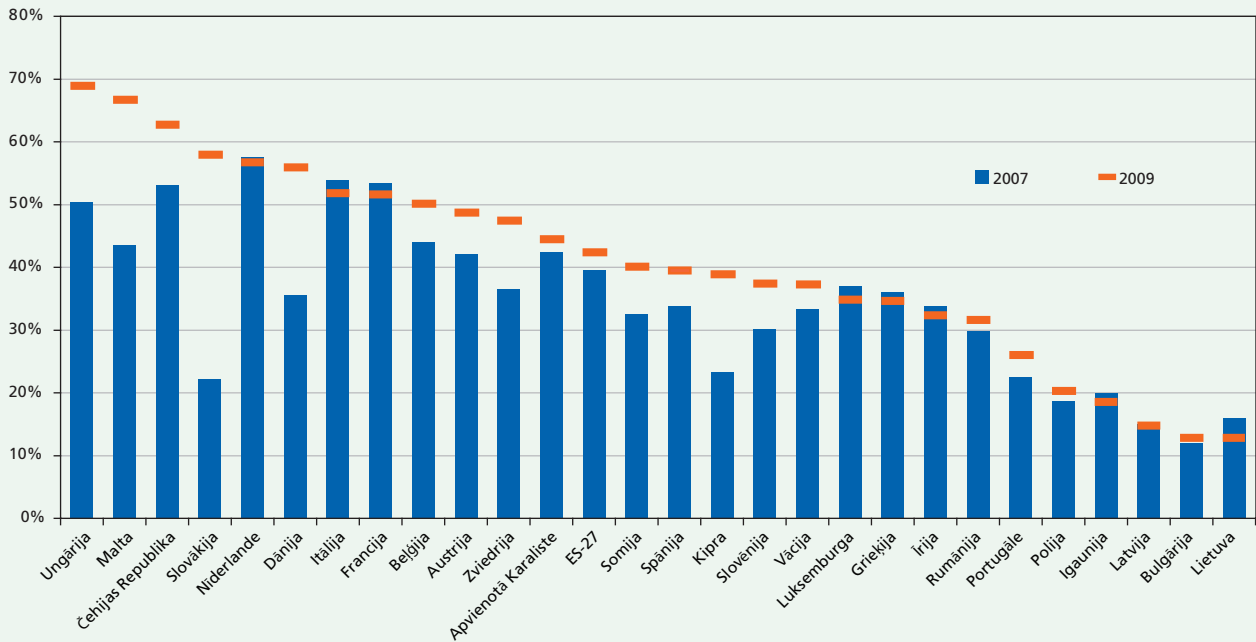
Sabiedrības, kurā cilvēki dzīvo, kvalitāte ir būtiskākais kopējās dzīves kvalitātes aspekts. Uzskati, kas cilvēkiem ir par viņu vietējās vides kvalitāti, sabiedriskajiem pakalpojumiem un demokrātiskajām iestādēm, ir svarīgi viņiem pašiem, kā arī ietekmē viņu kopējo dzīves kvalitātes vērtējumu. Lai varētu pārbaudīt sociālās attiecības, EDZK apsekojumā cilvēkiem tika lūgts novērtēt spriedzes līmeni starp dažādām sociālajām grupām viņu valstī. Lai gan daudz tiek diskutēts par “dzimumu” un “integrācijas” konfliktiem, diezgan maz cilvēku ES norādīja, ka tie tiešām ir lielākie spriedzes avoti valstī. Tikai aptuveni 20 % vai vairāk uzskata, ka viņu valstī ir liela spriedze starp vīriešiem un sievietēm vai gados jaunākiem un vecākiem cilvēkiem. Savukārt aptuveni trešā daļa vai vairāk cilvēku uzskata, ka pastāv liela spriedze starp bagātajiem un nabagajiem, vadību un

4. attēls: spriedze starp sociālajām grupām, 2007. un 2009. gads, ES-15 un JDV-12

Piezīme: skaitļi attiecas uz tiem, kas ziņoja par "lielu" spriedzi katrai grupai viņu valstī.

5. attēls: uztvertā spriedze starp rasu un etniskajām grupām, ES-27, 2007. un 2009. gads

darbiniekiem un starp dažādām etniskajām grupām.

Laikā no 2003. līdz 2007. gadam uzskati par sociālās spriedzes līmeni samazinājās, un to pilsoņu daļa, kas ziņoja par "lielu" spriedzi – vidēji par trīs grupu kopumiem – samazinājās par aptuveni četriem līdz sešiem procentiem. Tomēr laikā no 2007. līdz 2009. gadam to cilvēku daļa, kuri ziņo par "lielu spriedzi", pieauga par vidēji diviem līdz trīs procentiem. Un JDV-12 pieņemtā sociālā spriedze starp dažādām rasu un etniskām grupām ir pieaugusi par aptuveni sešiem procentiem. Attiecībā uz atsevišķām dalībvalstīm uztvertā spriedze visvairāk ir palielinājusies Slovākijā (par 36 procentpunktiem) un Maltā (par 24 procentpunktiem); tāpat par 19 procentpunktiem tā ir pieaugusi Ungārijā. Pieaugums Slovākijā un Ungārijā varētu atspoguļot izpratnes uzlabošanu par spriedzi starp vairākumu un romu tautu. Turklāt to cilvēku daļa, kas ziņo par "lielu spriedzi", par 20 procentpunktiem ir pieaugusi Dānijā un par vairāk nekā 10 procentpunktiem Zviedrijā. Tādās valstīs kā Apvienotā Karaliste un Īrija, kas iepriekšējos gados ir piedzīvojušas lielu imigrāciju, ziņotās spriedzes līmeņa pieaugums mainījās tikai nedaudz.

Kopumā ir tikai nelielas atšķirības starp to, kā sievietes un vīrieši ziņo par spriedzi starp rasēm un etniskajām grupām, un nav nekādas atšķirības starp to, kā viņu vērtējums ir mainījies laikā no 2007. līdz 2009. gadam. Attiecībā uz vecumu atšķirību 40 % cilvēku, kas vecāki par 65 gadiem, 2009. gadā uzskatīja, ka pastāv "liela spriedze" starp rasēm un etniskajām grupām, salīdzinot ar 43 % jaunu cilvēku vidū; taču šādu atbilžu daļa starp cilvēkiem, kas vecāki par 65 gadiem, laikā no 2007. līdz 2009. gadam

palielinājās par sešiem procentiem, salīdzinot ar diviem procentiem jaunu cilvēku vidū.

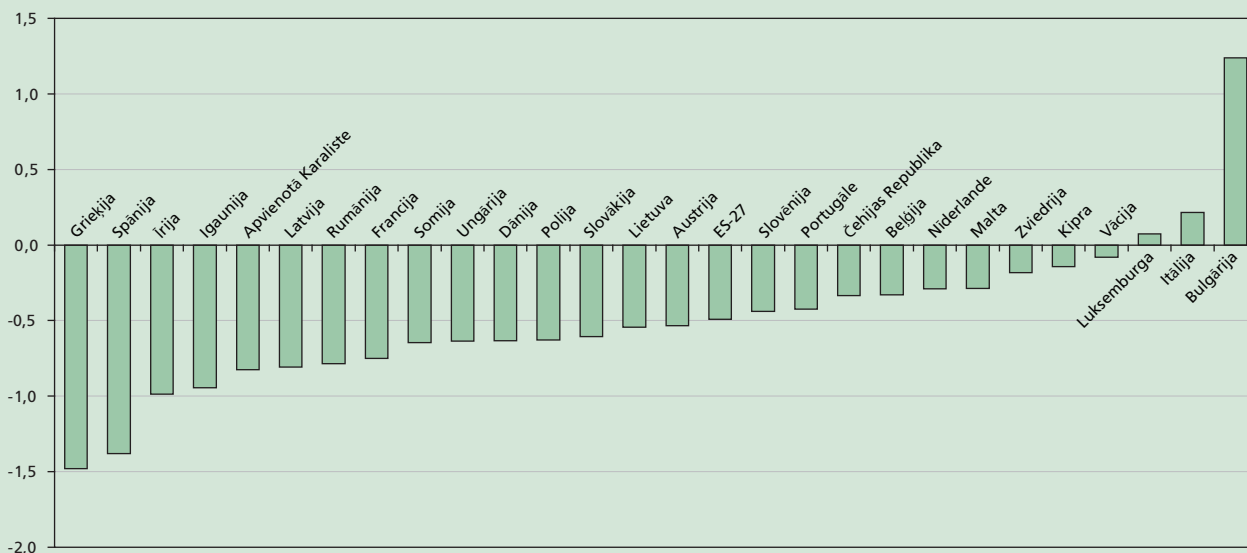
Laikā no 2007. līdz 2009. gadam bija vērojams arī pieņemtās spriedzes pieaugums starp bagātajiem un nabadzīgajiem. Jo īpaši tas bija vērojams Maltā un Slovākijā, kur to pilsoņu daļa, kas ziņo par "lielu spriedzi", pieauga par 13 procentpunktiem. Turklāt vairākās Ziemeļeiropas valstīs (Igaunijā, AK, Zviedrijā, Īrijā un Latvijā) to cilvēku daļa, kuri ziņo par "lielu spriedzi", laikā no 2007. līdz 2009. gadam pieauga par sešiem līdz 11 procentpunktiem. (Slovākijā tā pieauga par 10 procentpunktiem). Tas nav nekāds pārsteigums, ka, iespējams, to ir ietekmējis pilsoņu pārticības līmenis: cilvēki, kuri jūta, ka viņiem ir vieglāk iztikt, mazāk uztvēra spriedzi starp bagātajiem un nabagajiem nekā tie, kuriem tas izraisa grūtības; 26 % salīdzinot ar 45 % ziņoja par "lielu spriedzi".

Vidēji ES spriedzes uztvere starp vadību un darbiniekiem 2009. gadā bija nedaudz izplatītāka, un tā bija atšķirīga starp JDV-12 un ES-15 kā grupām. Tomēr starp atsevišķām valstīm atšķirība bija liela: 4 % Dānijas iedzīvotāju un 12 % Zviedrijas iedzīvotāju ziņoja par lielu spriedzi starp vadību un darbiniekiem, savukārt Francijā tie bija 57 % un Ungārijā 56 %. Turklāt Francijā, Austrijā, Igaunijā, Maltā un Slovākijā šis skaits pieauga par vairāk nekā 10 procentpunktiem.

Ticības zudums iestādēm un pilsoņiem

Laikā, kad šķiet, ka sabiedrības kvalitāte zināmā mērā ir samazinājusies saistībā ar uztverto spriedzi starp sociālajām grupām, sociālā kapitāla rādītāji ir vēl vājāki. 2007. gadā EDZK apsekojumā pilsoņiem pirmo reizi vaicāja, cik ļoti tie uzticas savam valsts parlamentam un valdībai. Visā ES pilsoņu vidējais uzticības vērtējums savai

6. attēls: ticības valsts parlamentam izmaiņas, 2007.–2009. gads, ES-27

valdībai bija 4,6 (no 10). Lai gan tas nav augsts, līdz 2009. gadam tas samazinājās vēl par 12 % līdz 4,1. Vidējais rādītājs 2009. gadā bija 4,3 ES-15 un 3,3 JDV-12, kur valstu rādītāji svārstījās no 6,2 Luksemburgā un 5,3 Kiprā līdz 3,2 Grieķijā un 2,3 Latvijā. Lielākais samazinājums laikā no 2007. līdz 2009. gadam bija Igaunijā un Latvijā, Spānijā un Grieķijā, Īrijā un Rumānijā – galvenokārt valstīs, kurās finanšu krīzes laikā visvairāk pasliktinājās ekonomiskā situācija. Pilsoņu atbildes uz otro jautājumu par ticību viņu valsts parlamentam atklāja līdzīgu modeli; ticības līmeņa izmaiņas laikā no 2007. gada līdz 2009. gadam ir redzamas 7. attēlā.

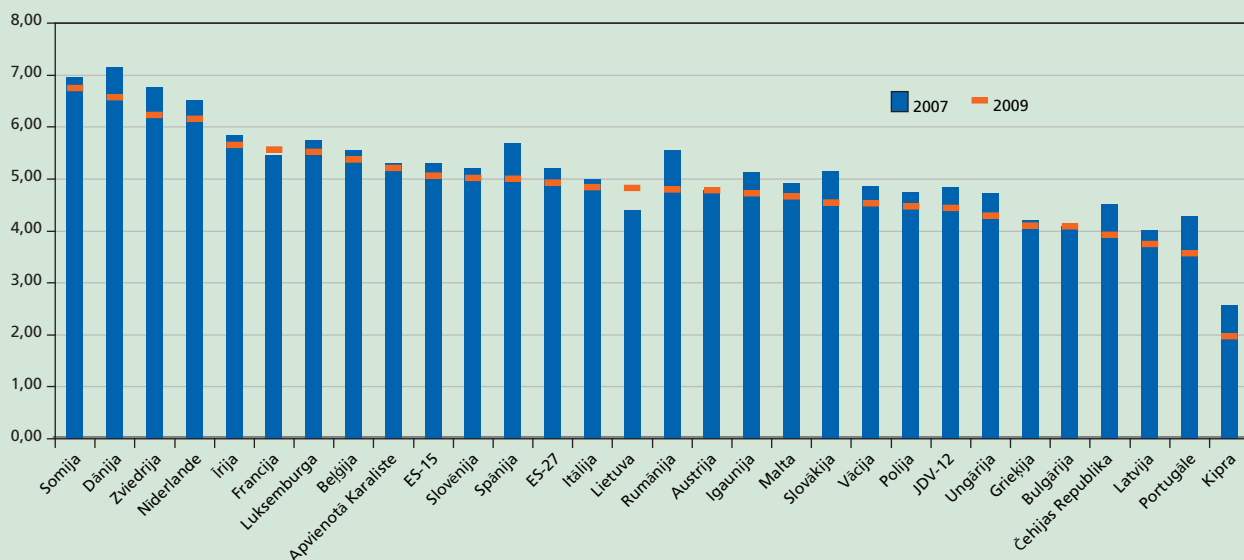
Ievērojami un pretēji Eiropas tendencēm ir tas, ka Bulgārijas pilsoņi norādīja uz būtisku ticības valsts parlamentam līmeņa pieaugumu. Neparastā situācija Bulgārijā vismaz daļēji varētu būt saistīta ar to, ka tieši pirms 2009. gada apsekojuma tur bija notikušas vēlēšanas.

Visā Eiropā ticības līmenis valsts iestādēm vairāk samazinājās starp cilvēkiem, kuriem ir “grūti” iztikt, nekā starp tiem, kam tas ir “viegli”. Taču skaidra saistība ar dzimumu vai vecumu netika novērota.

Daudz ir rakstīts par to, cik sociāli būtiski ir paust uzticību pilsoņiem, kas mums ir līdzās. Visos trīs apsekojumos respondentiem jautāja, cik lielā mērā tie uzticas citiem cilvēkiem: vidējie rādītāji ES-27 samazinājās no 5,6 2003. gadā līdz 5,2 2007. gadā un 4,9 2009. gadā. Rādītāju samazinājums laikā no 2007. līdz 2009. gadam ES-15 un JDV-12 ir parādīts 6. attēlā.

Atsevišķās valstīs bija vērojamas būtiskas rādītāju izmaiņas: sešu gadu laikā no 2003. līdz 2009. gadam vidējie rādītāji ir samazinājušies par vienu punktu vai vairāk Portugālē un Spānijā, Austrijā un Vācijā, Latvijā un Kiprā. Laikā no 2007. līdz 2009. gadam straujākais samazinājums bija Spānijā un Portugālē, kā arī Rumānijā. Kopumā laikā no 2007. līdz 2009. gadam šis

7. attēls: sociālais kapitāls – ticība cilvēkiem, ES-15 un JDV-12

sociālā kapitāla rādītājs samazinājās par 5 % ES-15, salīdzinot ar 8 % JDV-12. Vidējais ticības citiem cilvēkiem rādītājs, kuru 2009. gadā norādīja sievietes, bija 4,8, salīdzinot ar 5,0, ko norādīja vīrieši; turklāt samazinājums nedaudz lielāks vērojams starp sievietēm, nekā starp vīriešiem, jo ticības līmenis bija samazinājies par 6 % salīdzinot ar 4 % vīriešiem.

Secinājumi

Aplūkojot konstatējumus, šķiet, ka finanšu krīze ir izraisījusi samazinājumu noteiktos dzīves kvalitātes aspektos un attiecībā uz pieņemto sabiedrības kvalitāti. Kamēr laikā no 2003. līdz 2007. gadam gan apmierinātības ar dzīvi, gan apmierinātības ar dzīves līmeni rādītāji dalībvalstīs uzlabojās, laikā no 2007. līdz 2009. gadam tie atkal samazinājās. Samazinājums vērojams gan tajās valstīs, kuras smagi skāra ekonomiskā krīze, gan tajās, kuras krīze skāra mazāk: valstis, kuras pieredzējušas visdziļāko lejupslīdi, ne vienmēr ir tās, kuras ziņo par lielākajām dzīves kvalitātes izmaiņām. Tomēr šķiet, ka Latvija un Igaunija, kā arī Bulgārija un Rumānija ir palēninājušas savu virzību uz lielāku labklājību.

Ir skaidrs, ka vidējais dzīves kvalitātes līmenis valstī neatklāj patieso situāciju: šķiet, ka dažas īpašas grupas atsevišķās valstīs pēdējā laikā ir pieredzējušas lielāku dzīves kvalitātes samazinājumu. Jo īpaši negatīvi pārmaiņas laikā no 2007. līdz 2009. gadam ir ietekmējušas gados vecākus cilvēkus JDV-12. Turklāt arī tie, kuriem

ir grūti iztikt, ir piedzīvojuši vairāk negatīvu izmaiņu dažādos dzīves kvalitātes aspektos. Tomēr nevajadzētu pārspīlēt ekonomiskās krīzes ietekmi uz ikdienas ekonomisko pieredzi: vismaz laikā līdz 2009. gada septembrim kopumā nebija notikušas gandrīz nekādas izmaiņas attiecībā uz pieņemto finanšu spriedzi, un tikai samērā neliela pasliktināšanās saistībā ar zaudējumu rādītāju.

Starp ievērojamākajām izmaiņām laikā no 2007. līdz 2009. gadam bija daudzās dalībvalstīs ziņotais ticības valdībai un valsts parlamentam līmeņa samazinājums. Šeit izmaiņas bieži vien bija tajās valstīs, kuras visvairāk bija skārusi lejupslīde. Taču samazinājums nebija pastāvīgs un bija mazāk ievērojams, nekā tas varēja būt dažās valstīs. Un atkal, ticības sajūta starp cilvēkiem, kuri pieredzēja vislielākās finanšu grūtības samazinājās vairāk nekā tiem, kuriem bija viegli iztikt.

Ticības zudumu demokrātiskām iestādēm pavādīja (nepārtraukts) tradicionālā sociālā kapitāla rādītāja – ticības citiem cilvēkiem – samazinājums. Šis ir būtiskākais resurss, cenšoties tikt galā ar sociālajām pārmaiņām, un tam būtu jāpievērš lielāka uzmanība. Jo īpaši straujš sociālā kapitāla samazinājums reizēm bija vērojams valstīs, kurās palielinājās pieņēmumi par sociālo spriedzi. Ir nepieciešams plašāk uzraudzīt šīs sabiedrības kvalitātes tendences un apmierinātības ar citiem dzīves aspektiem tendences, lai varētu analizēt ekonomiskās krīzes ietekmi, tai iedarbojoties uz Eiropas sabiedrību.

Papildu informācija

Teresa Renehan

ter@eurofound.europa.eu

Dzīves kvalitāte Eiropā laikā no 2003. līdz 2007. gadam
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0977.htm

Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonds
 Wyattville Road, Loughlinstown, Dublin 18, Īrija

Tālrunis: (+353 1) 204 31 00

E-pasts: information@eurofound.europa.eu

Timekļa vietne: <http://www.eurofound.europa.eu>

ISBN 978-92-897-0992-7

9 789289 709927

Publikāciju birojs

EF/10/47/LV